

L'avaluació de llengües al segle XXI: noves perspectives, nous reptes

Autores

Berta Fortiana i Colomer
Núria Jornet i Saló
Blanca Pi Leoz
Laura Puigdomènech i Farell
Anna Sánchez Aurtenetxea
Secretaria de Política Lingüística

L'article ofereix una visió global del context de l'avaluació de llengües a Europa en el marc de les polítiques lingüístiques del Consell d'Europa i de les associacions d'avaluadors i la repercussió que tenen en la certificació de coneixements de català.

Des del 1981, una de les actuacions de la política lingüística del Govern de la Generalitat de Catalunya ha estat facilitar l'acreditació dels coneixements de català de la població més gran de 16 anys al marge de l'ensenyament reglat. Des d'aleshores, la Direcció General de Política Lingüística primerament¹ i, actualment, la Secretaria de Política Lingüística, per mitjà de la Secció d'Avaluació del Servei de Recursos Lingüístics, ha estat la unitat encarregada d'executar-ne les accions corresponents.

Al llarg d'aquests vint-i-vuit anys, però, el context d'actuació de l'avaluació i la certificació de coneixements de llengua catalana ha experimentat un gran canvi. En el context intern, les modificacions legislatives que han afectat el tractament jurídic de la llengua catalana i l'evolució de la situació sociolingüística a Catalunya han repercutit en el perfil dels destinataris i l'impacte de les proves en la societat. En l'àmbit europeu, les polítiques europees de convergència en matèria d'ensenyament i d'avaluació de llengües i l'establiment d'estàndards internacionals han fet evolucionar no només el sistema de certificats de la Secretaria, sinó també els plantejaments metodològics, la pràctica avaluativa i els sistemes de control de qualitat.

La comunitat europea, multilingüe i diversa, necessita que els sistemes de certificats i les qualificacions de competència lingüística siguin comparables entre si i reconeguts internacionalment. Això ha fet que la Divisió de Política Lingüística del Consell d'Europa² hagi desenvolupat un conjunt d'instruments que forneixen els organismes avaluadors d'una base comuna per al desenvolupament dels seus exàmens i que constitueixen un punt de referència per permetre'n la comparabilitat. Alhora, la cooperació internacional d'organismes i professionals de l'avaluació ha posat de manifest la necessitat de disposar d'un ensenyament i avaluació de qualitat. Aquestes xarxes tenen

1. La Junta Permanent de Català, creada per l'Ordre del conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació de 17 de juliol de 1981, era l'organisme adscrit a la Direcció General de Política Lingüística encarregat d'expedir certificats de coneixements de llengua catalana, en diversos nivells i especialitzacions, amb independència dels estudis reglats de català. La finalitat era donar la possibilitat d'avaluar i acreditar els coneixements de català a la població adulta d'origen castellanoparlant o catalanoparlant, nascuda a Catalunya o amb molts anys de residència, que no havia pogut estudiar-lo en el període escolar a causa de l'absència de la llengua catalana en els currículums escolars. Les proves responien a un enfocament estructural de l'aprenentatge i avaluació de llengües.

2. El Consell d'Europa és una organització internacional nascuda l'any 1949 que té com a finalitat defensar els drets humans i les democràcies parlamentàries, així com potenciar la identitat europea entre tots els ciutadans. El Consell d'Europa col·labora amb la Unió Europea a través de diversos programes conjunts.

per finalitat la millora contínua de la pràctica avaluativa, mitjançant l'intercanvi de coneixements i la participació en projectes conjunts, i han establert uns codis i principis de bona pràctica que tots els organismes i professionals de l'avaluació han de complir.

Aquest article té com a objectiu principal oferir una visió global del context de l'avaluació de llengües a Europa, especialment de les repercussions que tenen els seus projectes i polítiques educatives en la certificació de coneixements de català, i de les eines que hi ha disponibles actualment i que poden ajudar al desenvolupament d'exàmens.

Les polítiques lingüístiques del Consell d'Europa en matèria d'ensenyament i avaluació

Promoure la consciència lingüística i el coneixement mutu i mantenir i consolidar la diversitat i la identitat cultural europees és un dels objectius principals del Consell d'Europa. En aquest sentit, els seus primers projectes tenien com a eix fomentar les habilitats lingüístiques i les competències comunicatives dels ciutadans, arran de l'augment d'oportunitats per a la interacció i la mobilitat acadèmica i laboral en l'àmbit europeu. Avui, amb la mundialització, les habilitats lingüístiques continuen sent essencials perquè les persones puguin beneficiar-se dels avantatges que els ofereix la lliure circulació de treballadors dins la Unió Europea, però també són necessàries per mantenir la cohesió social i perquè els ciutadans puguin participar activament en els processos polítics i socials, que són una part integral de la ciutadania democràtica en les societats multilingües dels estats membres del Consell d'Europa. Això explica que al segle XXI una de les prioritats del Consell sigui el desenvolupament i la convergència de polítiques educatives que promoguin les competències plurilingües i interculturals dels ciutadans.

El Marc europeu comú de referència per a l'aprenentatge i l'avaluació de llengües

Una de les actuacions de la Divisió de Política Lingüística és generar i difondre estàndards de referència comuns per dissenyar polítiques lingüístiques educatives coherents i transparents entre els estats membres; aquests estàndards s'han convertit en eines clau per establir un espai educatiu europeu en el camp de les llengües modernes. L'establiment d'estàndards comuns de competència lingüística s'emmarca dins aquest context que acabem de descriure i els projectes que s'hi duen a terme tenen una gran repercussió en el món de l'avaluació i certificació de llengües. El Marc europeu comú de referència per a l'aprenentatge i l'avaluació de llengües (d'ara endavant, Marc),³ un dels primers projectes d'harmonització, s'ha convertit en l'àmbit de l'avaluació en una eina bàsica per establir i descriure nivells de competència, un instrument de suport per al desenvolupament d'especificacions i l'eina de referència per poder fer comparacions entre els diferents exàmens i certificats dins l'àmbit europeu. El Marc ha comportat l'aparició de materials complementaris que tenen per objectiu ajudar els organismes avaluadors a relacionar els seus exàmens amb aquest Marc.

Bàsicament, el Marc proporciona unes bases comunes per a l'elaboració de programes de llengua, orientacions curriculars, programes de formació de professors, exàmens de competència lingüística, llibres de text, etc. a tot Europa. Des de la seva aparició en versió original anglesa i francesa l'any 2001, ha esdevingut un document de referència obligada per a les administracions educatives, organismes avaluadors i professionals de la docència, i ha estat traduït a més de quaranta

3. En aquest article ens centrem en l'ús del Marc des del punt de vista de l'avaluació certificativa. Per a una visió general d'aquest document, consulteu l'article publicat a *Llengua i Ús*, núm. 23, "El Marc europeu comú de referència per a l'aprenentatge, l'ensenyament i l'avaluació de les llengües modernes del Consell d'Europa".

llengües. La versió en llengua catalana es va publicar l'any 2003 i es pot consultar a <http://www.gencat.cat/llengua/publicacions>.⁴

Dins el camp de l'avaluació de llengües, el Marc s'utilitza com una eina de referència i de suport per organitzar sistemes de certificació propis, especificar el contingut de les proves i establir criteris d'avaluació. Paral·lelament, és una eina que promou, a més de la cooperació internacional entre els professionals, la transparència dels diversos sistemes de certificats europeus, la comparabilitat entre els exàmens i el reconeixement mutu internacional de les certificacions europees.

El Marc descriu d'una manera exhaustiva el que han d'aprendre a fer els aprenents de llengua a l'hora de comunicar-se i els coneixements i habilitats que han de desenvolupar per ser capaços d'actuar de manera efectiva, d'acord amb un determinat enfocament teòric del que és aprendre i usar una llengua per comunicar-se. Alhora, proporciona criteris objectius per descriure i avaluar diferents nivells de domini i proposa uns nivells comuns de referència per organitzar i mesurar l'aprenentatge. Per als organismes avaluadors, l'ús del Marc és imprescindible perquè:

- Descriu el que és l'ús i l'aprenentatge d'una llengua tenint en compte una sèrie de paràmetres, que constitueixen una base comuna per als organismes avaluadors per elaborar especificacions de nivell de competència i dissenyar instruments de mesura. Aquests paràmetres són:
 - Els àmbits en què els usuaris de la llengua poden afrontar les activitats comunicatives, i també les tasques comunicatives que poden dur a terme.
 - Els gèneres textuais i les característiques dels textos que han de poder produir i entendre.
 - Els temes de comunicació a nivell receptiu i productiu.
 - Les activitats comunicatives: amb quin propòsit les realitzen, en quin nivell d'actuació, quines microhabilitats...
 - Les competències lingüístiques comunicatives: competències lingüística, discursiva, funcional i estratègica.
- Estableix un marc coherent i flexible de nivells de competència, els nivells comuns de referència, en una progressió ascendent de sis nivells: A1 inicial, A2 bàsic, B1 lliard, B2 avançat, C1 domini funcional efectiu i C2 domini extens.

Aquests nivells es presenten en el Marc de maneres diferents per satisfer necessitats diferents. D'una banda, hi ha una escala general en què cada nivell és definit d'una forma senzilla i global i, de l'altra, escales per habilitats i escales més detallades, agrupades en dos grans eixos: les activitats i estratègies comunicatives (de recepció, producció i interacció) i les competències lingüístiques comunicatives (lingüístiques, sociolingüístiques i pragmàtiques), d'acord amb l'enfocament teòric adoptat. Les escales poden servir de base per al desenvolupament de criteris i barems d'avaluació.

Totes les escales contenen una sèrie ascendent de descriptors —formulacions del que pot fer una persona— agrupats pels nivells de referència esmentats. A tall d'exemple:

4. El Marc ha tingut una àmplia difusió, però també ha recollit crítiques i ha generat polèmiques. Per a una anàlisi detallada de qüestions relacionades amb l'impacte del Marc, vegeu l'article de Neus Figueras "El MEQR, más allá de la polémica", *Monográficos marcoELE*, 2008, núm. 7.

Comprensió lectora global	
C2	Pot comprendre i interpretar de manera crítica gairebé qualsevol forma de llenguatge escrit, incloent-hi textos (literaris o no) abstractes i estructuralment complexos o molt rics en expressions col·loquials. Pot comprendre una àmplia gamma de textos llargs i complexos, tant si es relacionen amb la seva especialitat com si no, sempre que pugui tornar a llegir les parts difícils.
C1	Pot comprendre amb tot detall textos llargs i complexos, tant si es relacionen amb la seva especialitat com si no, sempre que pugui tornar a llegir les parts difícils.
B2	Pot llegir amb un alt grau d'autonomia, adaptar l'estil i la velocitat de lectura a diferents textos i objectius i utilitzar les referències convenients de manera selectiva. Posseeix un vocabulari de lectura ampli i actiu, però pot tenir alguna dificultat amb les expressions poc freqüents.
B1	Pot llegir textos que parlen de fets sobre temes relacionats amb la seva especialitat i interessos amb un nivell de comprensió satisfactori.
A2	Pot comprendre textos curts i senzills sobre temes corrents si contenen vocabulari molt freqüent i quotidià o relacionat amb la feina.
A1	Pot comprendre textos curts i senzills que continguin un vocabulari molt freqüent, incloent-hi un bon nombre de termes de vocabulari internacionalment compartit. Pot comprendre textos molt curts i senzills, si els llegeix frase per frase, per entendre bé noms, paraules familiars i expressions elementals, i si té la possibilitat de tornar-los a llegir quan és necessari.

- Ofereix una sèrie de consideracions sobre l'ús del Marc per a l'avaluació i sobre l'establiment de criteris i barems d'avaluació.

Tant l'enfocament descriptiu com els nivells comuns de referència aporten un esquema conceptual que els organismes avaluadors poden usar per descriure el seu sistema de certificats i els nivells de domini i també per elaborar les especificacions d'exàmens. Considerem que és important remarcar-ho perquè, tal com assenyala Neus Figueras,⁵ la utilització prioritària que s'ha fet de la "dimensió vertical" del Marc (la caracterització dels sis nivells de competència, exposats en el capítol 3) en detriment de la "dimensió horitzontal" (la descripció per paràmetres d'activitats comunicatives i de competència lingüística comunicativa) ha emmenat a un ús superficial del Marc en especificacions de proves.

D'altra banda, convé destacar que els nivells presentats en el Marc no pretenen que el sistema d'exàmens europeus (ni l'aprenentatge) s'hagi d'organitzar en sis nivells ni que els exàmens hagin d'acreditar necessàriament les competències especificades únicament per a un nivell determinat; per exemple, un examen podria avaluar competències pròpies d'un A1 en expressió escrita però d'un grau intermedi entre A1 i A2 (A1+) en comprensió oral, i acreditar-ho així el certificat corresponent.

5. Vegeu la nota 4.

Qualsevol sistema de certificats i qualsevol examen ha de ser adequat al context en què s'usi. Això és especialment rellevant en el nostre context a l'hora d'usar el Marc com una eina de suport per al desenvolupament dels nostres exàmens i l'establiment de sistemes de certificats, sobretot si es té en compte que el Marc va ser concebut per a la planificació de l'aprenentatge i l'avaluació de segones llengües i llengües estrangeres. Per aquest motiu, cal aprofitar la mateixa naturalesa flexible del sistema del Marc. El Marc presenta un enfocament que permet subdividir els nivells de domini d'acord amb el context d'aprenentatge i avaluació, i la possibilitat de descriure nivells de transició entre els sis de referència (coneguts com a A1+, B1+, etc.). Això és possible perquè la dimensió horitzontal del Marc ofereix una base per descriure els nivells de domini propis. D'altra banda, les escales sovint inclouen per a cada nivell diversos descriptors —graus de domini— que expliciten una certa progressió dins el mateix nivell. En resum, l'escala comuna de nivells i descriptors es pot dividir per diferents punts per donar resposta a les necessitats de l'entorn sense que el resultat es pugui deixar de relacionar amb el sistema comú.

A això cal afegir-hi que, si bé els descriptors il·lustratius de les escales contenen els trets que caracteritzen un grau d'actuació, aquests trets s'han de seleccionar sempre en relació amb el context intern. Per exemple, mentre que el Marc considera com a trets rellevants en nivells superiors tant el domini dels registres col·loquials com dels formals (C1-C2), en el nostre cas, en la prova del certificat de nivell de suficiència es dona prioritat a l'avaluació del domini de les situacions formals perquè, en ser la llengua avaluada una llengua ambiental, la familiaritat dels examinands amb els registres informals és més elevada i poc identificadora del nivell, cosa que no es pot dir dels registres formals, especialment els que es vehiculen mitjançant el codi escrit.

Així doncs, el propòsit del Marc és contribuir que les institucions puguin descriure els seus nivells de domini d'acord amb les seves necessitats amb un mètode comú i ser el sistema de referència en l'espai europeu, en el qual es puguin situar els nivells de domini i els exàmens d'un determinat sistema de certificació. Es tracta, en resum, d'una eina de referència que hauria de permetre a institucions, organismes, empresaris i treballadors que han de fer ús d'acreditacions de domini d'una llengua poder respondre a una pregunta com ara aquesta: "El meu C1 de català és el teu C1 d'anglès?". Una eina, en definitiva, que promou el reconeixement internacional de les certificacions. Per aquest motiu, avui l'ús del Marc és imprescindible per a qualsevol organisme avaluador europeu.

Materials desenvolupats entorn del Marc

Amb l'aparició del Marc, el mateix Consell d'Europa i associacions i organismes dedicats a l'avaluació de nivells de competència lingüística han generat una sèrie de materials complementaris (deixem de banda aquí els nombrosos estudis sobre els avantatges i les limitacions del seu ús). La majoria tenen com a finalitat ajudar els organismes que desenvolupen exàmens a situar-los en relació amb els nivells comuns de referència.

El primer i el més important de tots és el Manual per relacionar exàmens de llengua amb el Marc (*Manual for relating language examinations to the Common European Framework of Reference for Languages*),⁶ elaborat pel Consell d'Europa, perquè s'hi exposa un procediment complet, ordenat i sistemàtic per situar qualsevol examen en relació amb els nivells comuns de referència i inclou l'obtenció de proves tant teòriques com empíriques (mitjançant l'anàlisi psicomètrica) que avalin la declaració que es faci de la correspondència. Per atènyer aquest objectiu, i mitjançant diferents fases acumulatives, ofereix eines per familiaritzar-se amb els continguts i els nivells de referència,

6. Es pot consultar en línia a la pàgina web http://www.coe.int/T/DG4/Linguistic/Manuel1_EN.asp.

descriure el contingut dels exàmens d'acord amb les categories del Marc, estandarditzar judicis i verificar empíricament els resultats obtinguts.

A la pràctica, "estandardització de judicis" i "verificació empírica" signifiquen haver de dur a terme un procediment sistemàtic d'emissió de judicis per part d'un grup de "jutges" —persones implicades en els exàmens: dissenyadors, elaboradors, correctors...— amb la finalitat d'estimar l'adequació i la dificultat de les tasques i de les àrees d'un examen en relació amb el Marc, establir ítems o tasques model i delimitar-ne la dificultat, així com fixar el punt de tall entre diferents nivells de referència per a un examen determinat; és a dir, si diem que una determinada prova correspon a un C1 del Marc, quina ha de ser la puntuació que delimiti la frontera entre un examinand que ha assolit aquest nivell de competència i aquell que no l'ha assolit? Per poder prendre una decisió final cal fer una validació empírica, que comporta analitzar les dades dels judicis emesos pels jutges, recollir i analitzar mostres de tasques d'examinands i dades de les característiques psicomètriques d'ítems i tasques i, finalment, ajustar els punts de tall.

Un dels requisits de la fase d'estandardització de judicis és que els nivells comuns de referència del Marc siguin interpretats de la mateixa manera per tots els organismes i professionals. Per això, la Divisió de Política Lingüística ha desenvolupat una sèrie de materials que il·lustren els sis nivells de competència per a l'expressió escrita i l'expressió oral, i ítems i tasques de comprensió lectora i oral, anomenats mostres il·lustratives dels nivells del Marc (*Illustrations of European levels of language proficiency*),⁷ en sis llengües europees. Paral·lelament, aquestes mostres també pretenen posar a l'abast models d'actuacions que serveixin de referència per estandarditzar la resta de llengües europees.

Els treballs que s'han dut a terme darrerament per establir la correspondència d'exàmens concrets amb els nivells de referència comuns han posat de manifest la importància que tenen els processos d'establiment de punts de tall. Caure per sobre o per sota d'aquest punt té conseqüències importants per als examinands. Així doncs, aquesta decisió no pot ser fruit de la intuïció ni reduir-se a un problema de statistical examination. Avui dia hi ha un consens general que les puntuacions o percentatges del punt de tall s'han d'establir per mitjà de processos sistematitzats de judicis d'experts contrastats amb l'obtenció i anàlisi de dades d'actuacions.⁸

Arran de l'aparició del Manual, també s'han creat altres eines complementàries que tenen com a finalitat facilitar els processos de correspondència amb el Marc, però que, subsidiàriament, també han resultat molt útils per a les fases de disseny d'una prova. Les Graelles basades en el Marc per a l'anàlisi de tasques d'expressió escrita i tasques d'expressió oral (*The CEFR Grid for the Analysis of Writing Tasks and The CEFR Grid for the Analysis of Speaking Tasks*),⁹ elaborades per membres d'ALTE (Association of Language Testers in Europe) en col·laboració amb la Divisió de Política Lingüística del Consell d'Europa, formen part de la "caixa d'eines" que el Consell posa a disposició dels organismes avaluadors per fer correspondre els seus exàmens amb el Marc. En concret, aquestes graelles estan dissenyades per ajudar a fer una anàlisi aprofundida de tot allò relacionat amb la presentació, la realització i l'avaluació d'una tasca. Obliguen a reflexionar sobre el tipus i el contingut de l'estímul i la resposta esperada (atenent, entre d'altres, els aspectes de

7. Totes aquestes mostres s'han editat en format DVD, però algunes també es poden consultar en línia. Trobareu tota la informació a http://www.coe.int/T/DG4/Portfolio/?L=E&M=/main_pages/illustrationse.html

8. D'ençà de l'aparició del Manual s'han publicat diversos estudis tant teòrics com pràctics sobre l'establiment d'estàndards i de punts de tall (els termes en anglès són *cut score setting* i *standard setting*). Un dels darrers i més complets és Cizek, Gregory; Bunch, Michael B. *Standard Setting. A guide to Establishing and Evaluating Performance Standards on Tests*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2007.

9. Les trobareu a la mateixa pàgina web que les mostres il·lustratives.

les competències lingüísticocomunicatives que s'espera que es demostrin, els processos cognitius que ha de fer l'examinand per dur a terme la tasca, la funció retòrica del text que cal produir...), i també inclouen una anàlisi dels criteris de valoració. Més enllà de la utilitat d'aquestes graelles per reflexionar sobre el contingut d'un examen i la seva correspondència amb el Marc, també es pot recórrer a aquest material a l'hora de dissenyar tasques d'expressió escrita i oral, perquè s'hi expliciten d'una manera senzilla i sistemàtica els aspectes que convé tenir presents i sobre els quals s'ha de reflexionar a l'hora de dissenyar una tasca i decidir si és adequada o no per a l'examen.

Les Graelles basades en el Marc per analitzar tasques de comprensió lectora i comprensió oral (The Dutch CEFR Construct Grid)¹⁰ permeten als desenvolupadors d'exàmens analitzar les seves proves de comprensió lectora i oral per encaixar-les amb el Marc. L'eina està pensada per ser usada en línia i cal entrar informació sobre cada tasca, text i ítem de la prova en una graella, especificant-ne les característiques (per exemple, font dels textos, tipus de discurs, nivell estimat de dificultat, etc.) a partir d'un ventall d'opcions derivades del Marc, la qual cosa facilita la classificació i l'etiquetatge de les tasques. L'eina inclou una guia d'ús breu i senzilla i uns quants exemples analitzats. Com en el cas anterior, és útil com a material de suport per a la fase de disseny i anàlisi de tasques, en aquest cas, de les habilitats receptives.

Finalment, també cal esmentar el Projecte de formació de professors en el Marc (*CEFRain Project Training Materials*),¹¹ que té per objectiu ajudar els docents de tots els nivells educatius a familiaritzar-se amb el Marc i a entrenar-se en l'ús de les escales per valorar actuacions en les quatre habilitats lingüístiques.

Descriptors de referència per a les llengües nacionals i regionals

Més amunt hem dit que el Marc descriu d'una manera exhaustiva el que han d'aprendre a fer els aprenents de llengua a l'hora de comunicar-se i els coneixements i habilitats que han de desenvolupar per ser capaços d'actuar de manera efectiva; és, per tant, un instrument genèric, no es refereix a cap llengua en concret. Les escales amb els descriptors il·lustratius del Marc determinen el que l'alumne és capaç de fer mitjançant l'ús de la llengua, però no aporten el material lingüístic pertinent.

Recentment, la Divisió de Política Lingüística ha elaborat una guia per transposar els descriptors del Marc que caracteritzen les competències dels aprenents en un determinat nivell a material específic d'una llengua en concret i que és considerat necessari per activar aquelles competències. La Guia per produir descriptors de nivells de referència per a les llengües nacionals i regionals (*Reference Level Descriptions for national and regional languages, Guide for the production RLD*)¹² estableix les característiques comunes que han de compartir les descripcions dels nivells de referència que desenvolupin els organismes educatius per a les seves llengües, de manera que els programes de llengua europeus siguin coherents entre si. No cal dir que, des del punt de vista de l'avaluació, l'existència de concrecions detallades per a les llengües (inventaris de funcions comunicatives, d'estructures, vocabulari, recursos relacionats amb la construcció del discurs, etc.) és imprescindible.

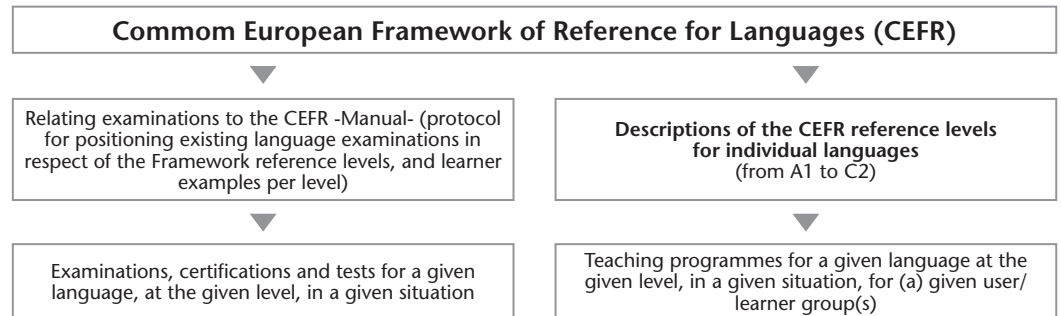
10. Material desenvolupat dins del Dutch CEFR Construct Project i finançat pel Ministeri d'Educació holandès; <http://www.lancs.ac.uk/fss/projects/grid/>

11. <http://www.helsinki.fi/project/ceftrain/index.html>

12. http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/DNR_Guide_EN.pdf

dible per poder desenvolupar les especificacions d'un examen. Actualment, les úniques llengües que disposen d'un currículum basat en el Marc i per a tots els nivells són el castellà i l'alemany.¹³

El quadre següent, extret del web del Consell d'Europa, il·lustra de manera clara les interrelacions entre els diferents instruments de referència i l'aprenentatge i l'avaluació de llengües dins un context determinat.

Les associacions internacionals d'avaluadors de llengües: per uns exàmens de qualitat

Com ja s'ha comentat, la lliure circulació de treballadors i la mobilitat acadèmica han fet augmentar la necessitat d'acreditar competències lingüístiques i, de retruc, el reconeixement mutu de les acreditacions en l'àmbit europeu. Aquest context ha comportat la creació d'un marc de referència comú, però també l'exigència que els exàmens que s'hi vinculen i els instruments amb què es mesuren i s'avaluen els graus de domini siguin vàlids i fiables; és a dir, que mesurin allò que han de mesurar i que els resultats estiguin lliures d'errors, ja que el propòsit últim de qualsevol instrument de mesura és garantir que els resultats siguin justos i equitatius. En altres paraules: és indispensable que la ciutadania disposi d'exàmens de qualitat.

Per donar resposta a aquestes necessitats, s'han constituït diverses xarxes internacionals de professionals i organismes vinculats a l'avaluació de llengües, que tenen com a màxima prioritat vetllar per l'execució d'una bona pràctica avaluativa i difondre-la.

Actualment, les dues grans associacions internacionals europees en el camp de l'avaluació de llengües són ALTE (Association of Language Testers in Europe) i EALTA (European Association for Language Testing and Assessment). Pel que fa a aquesta darrera, es tracta d'una associació fundada l'any 2004 que agrupa professionals i institucions amb responsabilitats o interès en l'avaluació de llengües. Té per objectiu "promoure la comprensió dels principis teòrics que regeixen l'avaluació de llengües i la millora i l'intercanvi de coneixements i praxi entre els professionals de tot Europa". Les directrius d'EALTA per a una bona pràctica en el desenvolupament d'exàmens i l'avaluació estan publicades en trenta idiomes, entre els quals hi ha el català, i s'adrecen als professionals implicats en la formació en avaluació del professorat, l'avaluació a l'aula i el desenvolupament de proves a institucions i organismes públics o privats.¹⁴

13. Es tracta del *Plan curricular del Instituto Cervantes. Niveles de referencia para el español* (Biblioteca Nueva; Instituto Cervantes; 2006); per a l'alemany, *Profile Deutsch* (Langenscheidt; 2005). A la pàgina web http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/DNR_EN.asp trobareu més informació sobre els diferents projectes d'RLD que s'estan duent a terme.

14. Trobareu tota la informació sobre els objectius, els tipus d'afiliació i les activitats d'EALTA a <http://www.ealta.eu.org/>

ALTE i els estàndards professionals de la pràctica avaluativa

ALTE és una associació, creada l'any 1990, que aplega organismes i institucions que desenvolupen exàmens i expedeixen certificats de la llengua pròpia del país.¹⁵ La Secretaria de Política Lingüística n'és membre des de l'inici.

Un dels objectius principals de l'associació és establir estàndards professionals comuns per a tots els processos d'avaluació de competències lingüístiques que es duen a terme mitjançant proves i fer que els seus membres els compleixin. Es tracta, doncs, dels estàndards que han de regir la pràctica avaluativa a l'hora de dissenyar i confeccionar els exàmens, administrar-los, corregir-los i avaluar-los; fer l'anàlisi de les proves com a instruments de mesura, i comunicar-se amb els diversos col·lectius implicats en el procés avaluatiu (examinands, elaboradors de proves, correctors, avaluadors, persones que administren els exàmens, professorat, persones que han d'usar els resultats d'una prova per prendre decisions...). Només assegurant una bona execució de la pràctica avaluativa es podran obtenir exàmens d'alta qualitat.

ALTE ha anat implantant aquest objectiu a partir de sistemes de control de qualitat. De manera molt sintètica, l'esquema que s'ha dissenyat abraça des de l'autocontrol sobre la qualitat de les proves pròpies i els processos per part dels organismes que en són membres fins a la verificació externa d'aquesta qualitat per part d'altres organismes d'ALTE o d'organismes externs, sempre sobre la base que la millora ha de ser contínua. L'última baula de tot aquest procés és crear un segell de qualitat de les proves representades a l'associació.

Així, en un primer estadi ALTE va elaborar diferents eines per ajudar els seus membres a reflexionar sobre aspectes de la seva pràctica avaluativa. D'aquesta manera, els organismes prenen consciència individualment de la qualitat de les seves proves i de la importància de la millora, podien identificar i valorar els punts forts i febles i, d'acord amb l'autodiagnòstic, establir objectius i prioritats de plans d'acció. Alhora, aquesta primera fase també va servir perquè l'associació detectés els aspectes en què en general se seguien bones pràctiques i els aspectes en què hi havia més mancances.

Un cop conclusa aquesta primera fase, ALTE va fixar 17 *estàndards mínims*, els mínims obligatoris, que tots els membres de l'associació han de complir (vegeu aquests estàndards al final de l'article), i va iniciar l'any 2007 el procés de verificació externa. L'enfocament bàsic, doncs, és promoure la millora al mateix temps que es controlen els estàndards obligatoris. Aquest procés s'ha concretat en forma d'auditoria.

Paral·lelament, ALTE divulga la bona praxi i la professionalització de l'avaluació mitjançant cursos, tallers, articles en revistes especialitzades i materials per als diferents col·lectius implicats en l'avaluació, entre els quals destaquen les Orientacions per a redactors de proves (*ALTE Materials for the guidance of test item writers*),¹⁶ una guia molt completa sobre tot el procés de desenvolupament d'exàmens, que actualment s'està revisant per adaptar-la als nous enfocaments teòrics i metodològics d'aquesta àrea del coneixement.

El procés d'auditoria

El procés d'auditoria dels exàmens dels membres d'ALTE es va iniciar l'any 2007 i encara està en curs, ja que tots els organismes que hi pertanyen, sigui quin sigui el seu estatus, hi estan subjectes.

15. Actualment ALTE està constituïda per 31 membres que representen 26 llengües europees. Trobareu tota la informació sobre els seus objectius, els tipus d'afiliació, projectes i activitats a <http://www.alte.org>

16. Podeu consultar-la a l'apartat de recursos del web d'ALTE <http://www.alte.org/downloads/index.php>

En el nostre cas, els exàmens dels certificats de nivell intermedi i de nivell de suficiència de la Secretaria van ser auditats al final del 2008. La qualificació final obtinguda fou comunicada al març del 2009 i ha estat molt positiva, ja que és la més alta de les tres possibles: *satisfactory with opportunity for improvement*.¹⁷ Més enllà, però, de mostrar satisfacció pel resultat, el que ens interessa remarcar aquí són els aspectes positius que ha comportat participar en aquest procés i les conseqüències que se'n deriven per a la pràctica futura.

L'objectiu del procediment d'auditoria és fer possible que els membres d'ALTE puguin emetre declaracions formals i aportar proves que un examen o un sistema d'exàmens té un perfil de qualitat adequat al seu context, al seu propòsit i a la població candidata a què s'adreça. Cal tenir en compte que, tot i que els membres d'ALTE pertanyen a l'àmbit europeu, hi ha força diversitat entre els seus membres pel que fa als contextos organitzatius, sociolingüístics i culturals en què es desenvolupen i s'usen els exàmens. La intenció de l'auditoria no és imposar uns estàndards de qualitat uniformes dins l'àmbit d'ALTE, sinó convidar els membres que sol·liciten una auditoria dels seus sistemes i procediments de qualitat que fonamentin una explicació, que "construeixin un argument" que demostrï, mitjançant l'aportació de proves, que els estàndards de qualitat són suficients i adequats al context d'ús dels exàmens. No hi ha una única pràctica avaluativa per assolir un estàndard de qualitat, el que hi ha és la pràctica més adequada d'acord amb el context d'ús de cada examen, tenint ben present que la finalitat última d'un instrument de mesura és que els resultats siguin vàlids i fiables, i que la comunicació amb totes les persones implicades, en sentit ampli, sigui adequada i suficient.

Per a nosaltres, haver de construir un argument per a cada estàndard perquè sigui sotmès a un control extern ha significat, d'una banda, haver de fer un gran esforç de reflexió sobre la pròpia pràctica i l'adequació real d'aquesta pràctica al nostre context; això ens ha permès adonar-nos de fins a quin punt la nostra pràctica és prou adequada i necessita millores. De l'altra, ens ha obligat a obtenir informació, tant de tipus teòric com pràctic, sobre les diverses pràctiques avaluatives que duen a terme altres organismes i a contrastar-les amb les nostres (una mena de *benchmarking*). Tot plegat, el procés d'auditoria ens ha servit, com a organització, per fer una reflexió i revisió crítiques de tots els processos i procediments que se segueixen a la Secció d'Avaluació, identificar-ne els punts forts i els febles i, d'acord amb això, establir i desplegar plans de millora. En articles posteriors provarem de descriure les qüestions més rellevants que s'han després arran de l'argumentació dels 17 estàndards mínims proposats per ALTE.

Així doncs, avui dia l'avaluació de coneixements de català està totalment vinculada a les polítiques de convergència europea en matèria d'ensenyament i avaluació de llengües i a la consecució d'uns exàmens de qualitat per oferir acreditacions fiables de les competències en una llengua.

ESTÀNDARDS MÍNIMS PER A L'ESTABLIMENT DE PERFILS DE QUALITAT DELS EXÀMENS D'ALTE

Desenvolupament d'exàmens

1. L'examen es basa en un constructe teòric, per exemple, en un model de competència comunicativa.
2. Es poden descriure la finalitat i el context d'ús de l'examen, així com la població per a la qual és adequat.
3. Es faciliten criteris per a la selecció i la formació dels elaboradors de les proves i es compta amb la participació de persones expertes tant per confeccionar els exàmens com per revisar-los i modificar-los.
4. Les versions paral·leles d'exàmens es poden comparar entre si en termes de contingut, estabilitat, consistència i punts de tall.
5. Si es declara que l'examen està vinculat a un sistema de referència extern, per exemple el MECR, hi ha proves fefaents de l'encaix amb aquest sistema.

17. Amb aquesta qualificació es concedeix el segell de qualitat d'ALTE a l'organització auditada i el pot usar en la seva documentació. Les altres dues qualificacions per sota són: *satisfactory with action plan* i *audit pending*.

Administració i logística

6. Tots els centres que administren les proves se seleccionen d'acord amb uns procediments establerts, clars i transparents, i tots els centres tenen accés a la normativa que regula aquests processos.
7. Els materials d'examen es distribueixen en bones condicions i per mitjans de transport segurs als centres d'examen autoritzats, el sistema d'organització garanteix la seguretat i la traçabilitat de tots els documents i es pot assegurar la confidencialitat de tots els procediments del sistema.
8. El sistema d'organització d'exàmens disposa de sistemes de suport adequats, per exemple, línia d'atenció telefònica, pàgina web, etc.
9. Es protegeixen de manera adequada la seguretat i la confidencialitat dels resultats i dels diplomes, així com de les dades que s'hi relacionen, d'acord amb la legislació vigent sobre protecció de dades personals, i s'informa les persones que s'examinen sobre el dret d'accés a les dades.
10. El sistema d'organització i administració d'exàmens garanteix l'accés a les persones amb necessitats especials.

Puntuació i qualificació

11. La qualificació és prou precisa i fiable per a la finalitat i el tipus d'examen.
12. Es pot documentar i explicar com es du a terme el procés de puntuació, com es calcula la fiabilitat i com es recullen i s'analitzen les dades relatives a l'actuació de les persones que avaluen les proves d'expressió oral i d'expressió escrita.

Anàlisi d'exàmens

13. Es recullen i s'analitzen dades d'una mostra adequada i representativa de la població candidata i es pot estar segur que la nota obtinguda és el resultat de les habilitats que s'avaluen en l'examen i que no hi han influït factors com ara la llengua materna, el país d'origen, el sexe, l'edat o la pertinença ètnica.
14. Es recullen i s'analitzen dades de cada ítem (per exemple, per calcular la dificultat, la discriminació, la fiabilitat i els errors estàndard de mesura de l'examen) a partir d'una mostra adequada i representativa d'examinands.

Comunicació amb les persones interessades

15. El sistema d'organització dels exàmens permet comunicar els resultats a les persones que s'han examinat i als centres d'examen ràpidament i amb claredat.
16. Es facilita informació a les persones interessades sobre el context, la finalitat i l'ús de l'examen, sobre els seus continguts i sobre la fiabilitat global dels resultats.
17. Es facilita informació pertinent a les persones interessades per ajudar-les a interpretar els resultats i a utilitzar-los adequadament.